

Aylık Suriye Bülteni “Esed ile Normalleşme Süreci Durağanlaştı”

Temmuz 2023

Bu rapor, Temmuz ayı boyunca Suriye'deki güvenlik, siyasî ve ekonomik önemli olayları özetlemektedir. Doğu Suriye bölgeleri ve Fırat Nehri'nin her iki yakasında taraflar arasında askerî hareketlilik yaşanmaktadır. Aynı zamanda "Deir ez-Zor Askerî Konseyi" ile "Suriye Demokratik Güçleri" liderliği (YPG) arasındaki anlaşmazlıklar silahlı çatışmalara ve Deir ez-Zor'un kuzey kırsalındaki köylerde ve kasabalarda yolların kapatılmasına yol açan bir çatışmaya dönüşmüştür. Deir ez-Zor Askerî Konseyi üyelerinden iki kişi, YPG/SDG'ye ait askerî polis tarafından öldürüldü. Siyasî alanda, Arap devletlerinin Esed rejimi ile normalleşmesi devam etmektedir fakat bu süreç rejimin sunabileceği şeylere bağlıdır ve mütekabiliyet esasına göre ilerlemeye dayanmaktadır. Suriye'ye Türkiye üzerinden yapılan BM yardımları için kurulan mekanizma, Rusya'nın BM'deki vetosu ile durdurulmuştur. Rusya, BM'nin insanî yardımların uzatılmasına ilişkin alınan kararı engelleyerek, BM ve insanî kuruluşların Suriye'de milyonlarca insanın yaşadığı korkunç insanî koşullar altında alternatif mekanizmalar oluşturulmasında ek bir zorluk oluşturmuştur. Özellikle Suriye'de ekonominin kötüleştiği ve Suriye lirasının daha fazla değer kaybettiği dönemde bunun gerçekleşmesi ayrı bir endişe yaratmaktadır.

İç Güvenlik Zorlukları ve Cephe Hatlarında Askerî Hareketlilik

İsrail, Şam kırsalında bir dizi güvenlik ve askerî hedefi vuran hava saldırıları gerçekleştirdi. Bu hedefler arasında Batı Şam kırsalında "Hizbullah" milislerinin eğitim sahası olan El-Bukeya bölgesi, mermer fabrikasının yakınındaki Hizbullah noktası, Sabura ve Yeafur köyleri arasındaki İran destekli milis noktası, Şam ve Dera arasındaki yönetimsel sınırdaki bulunan "88. Tugay" ve Tartus'un Kumus bölgesindeki "S 200" hava savunma üssü yer alıyor.

Güneyde, güvenlik açısından kaos devam ediyor. Dera ilinde 37 kişi öldürüldü ayrıca ay boyunca farklı güvenlik olaylarında 20 kişi daha hayatını kaybetti. Bu arada rejim güçleri sınırlı çapta güvenlik operasyonları ve askerî operasyonlar gerçekleştirmeye devam ediyor. Bu çerçevede Dera şehri, topçu ateşi ve insansız hava araçlarıyla bombalandı, örgüt üyelerini ve IŞİD hücrelerini hedef alarak birçok ev tahrip edildi. Özellikle insansız hava araçlarının kullanımı dikkat çekicidir. Bu, rejimin Dera'daki stratejisinde yeni güvenlik araçlarına yöneldiğini gösteriyor.

Suveyda'da yerel gruplar, hükümet güçlerinin ilde yaptığı gözaltı operasyonlarına tepki olarak bazı hükümet subaylarını rehin aldı. Bu subayların yerel aracilar vasıtasıyla muhalif tutsaklarla takas edilmesi amaçlandı. Bu tür olaylar rejimin ilde tam bir güvenlik hâkimiyetine sahip olmamasının bir yansımasıdır.

İdlib'de, "Heyet Tahrir el-Şam" örgütü, idarî birimlerde, güvenlik ve iletişim birimlerinde hükümete, Rusya'ya veya ABD'ye casuslukla suçlanan yetkilileri hedef alan bir güvenlik operasyonunu sürdürüyor. Kampanyanın başlamasından bu yana 300'den fazla kişi tutuklandı. Bu süreçte, Heyet Tahrir el-Şam ile rejim arasında İdlib cephe hattındaki çatışmalar ve karşılıklı sızma operasyonları devam ediyor fakat bu durum ateşkesi etkilemiyor.

Doğu Suriye'de, Deyr ez-Zor ve Fırat Nehri'nin her iki yakası farklı tarafların askerî hareketliliğine tanıklık ediyor. Uluslararası koalisyon güçleri, konvoylar halinde bölgedeki üslerine malzeme ve personel taşıyor. "YPG/SDG, Deyr ez-Zor'da bir operasyon merkezi kurdu böylelikle bölgedeki askerî varlığını artırdı. Koalisyon güçleri yerel aşiret liderleri ve askerî konsey temsilcileriyle görüşmeler yapıyor. Bölgedeki bu askerî yükselmenin, İran destekli milislerin uluslararası koalisyon güçlerine yönelik saldırı planlarını içerdiği bildiriliyor.

Öte yandan, Deyr ez-Zor'un kuzey kırsalında "Deyr ez-Zor Askerî Konseyi" üyeleri ile SDG'ye ait askerî polis arasında çatışmalar yaşandı. Bu olaylar, konsey üyelerinin ölümü ve gözaltına alınmasıyla başladı. Deyr ez-Zor Askerî Konseyi lideri Ahmed al-Khabil'in "Ebû Hula" olarak bilinen ses kayıtları, konsey üyelerini ve yerel aşiretlerin halkını askerî polis noktalarını kuşatmaya çağırıyor. Bu olaylar, SDG'nin iç yapısının zayıflığını ve örgüt içindeki YPG etkisini tekrar gündeme getirdi.

Son olarak Menbic şehri, YPG/SDG'nin zorunlu askere alma kampanyasına karşı bir genel greve sahne oldu. Şehirdeki birçok sektör, zorunlu askere alma politikasına karşı çıkarak greve gitti.

Normalleşme Sonrası Rejimin Tutumu: Şantaj

Rusya'nın veto etmesi nedeniyle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Türkiye üzerinden yardım kararını uzatma girişimi başarısız olduktan sonra Esed rejimi, BM ve uzman ajanslarına, Bab al-Hava sınır kapısından insanî yardımların ulaştırılmasına izin verdiğini duyurdu. Ancak yardımların "terörist varlıklara" teslim edilmemesi ve dağıtımının rejime bağlı Suriye Kızılay'ı ile koordineli şekilde yapılması koşulunu öne sürdü. Bu karar, birçok Avrupa ülkesi tarafından reddedildi ve BM tarafından bağımsızlığına ve çalışma özgürlüğüne karşı bir çatışma olarak görüldü. Rejim, bu kararla uluslararası yardım dosyasını kontrol altına almayı ve muhaliflere karşı savaşında yeni bir araç olarak kullanmayı amaçlıyor ayrıca kontrolü dışındaki bölgeleri cezalandırmayı hedefliyor.

Bölgesel açılım ve normalleşme bağlamında Esed, Bağdat Başbakanı Muhammed Şia El-Sudanî'yi resmi bir ziyaret kapsamında Şam'da ağırladı. Bu ziyaret, 2011'den bu yana Şam'a gelen ilk Irak Başbakanı ziyareti oldu. El-Sudanî, iki ülkenin ortak zorluklarla başa çıkmak için koordinasyonunun önemini vurgularken Esed, Suriye ve Irak'ın su kaynaklarının "çalındığını" iddia etti ve terörü destekleyen komşu ülkeleri suçladı. Bu açıklama, Türkiye'yi işaret ediyor ve Türkiye ile olan yakınlaşma sürecinin, Esed'in önceden belirlediği şartların yerine getirilmemesinden duyduğu rahatsızlığı gösteriyor. Rejimin önde gelen taleplerinden biri Türk

askerlerinin Suriye'den çekilmesidir. Ayrıca teknik adımlar bağlamında, Ürdün ve Suriye arasında uyuşturucu kaçakçılığına karşı ortak bir komite oluşturulması için ilk toplantı Ürdün'de gerçekleşti. Bu komite, Ürdün'ün geçen Mayıs ayında ev sahipliği yaptığı istişare toplantısının sonuçlarına dayanarak oluşturuldu.

Dalgalı Piyasalar ve Ekonomik Zorluklar

Suriye lirası, Şam, Halep, İdlib ve Haseke pazarlarında dolar karşısında düşmeye devam ederek 1 dolar karşısında 13 bin lirayı gördü. Bu arada, Suriye Merkez Bankası doların resmi kurlarını kamuya açık bankalar, döviz büroları ve dış transferler ve bireysel döviz işlemleri için 9,900 liraya yükseltti. Suriye lirasının değerinin bu ay içinde düşmesi, ödeme aracının piyasada dolaşıma giren büyük miktarlarından kaynaklandı. Rejim kontrolündeki bölgelerde çiftçilerden satın alınan 800 bin ton buğdayın maliyeti 2 trilyon Suriye lirası (2000 milyar lira) ve YPG kontrolündeki bölgelerde 516 milyon dolarlık, Suriye kuzeydoğusunda ve muhalefet bölgelerinde 64 milyon dolarlık maliyet taşıyor. Bu fonlar nakit arzında bir artışa neden oldu ve Merkez Bankası, piyasada likiditeye eklemek üzere 5,000 liralık banknotun basılmasını onayladı.

Lira değerindeki düşüş, rejim kontrolündeki bölgelerde gıda ve gıda dışı malların fiyatlarında büyük ve düzensiz bir artışa neden oldu. Fiyatlar saat başı ve her gün değişiyor ve bazı ürünlerde fiyat artışı %200'ü aştı. 5 kişilik bir Suriye ailesinin yaşam maliyeti, mart ayının sonunda 5.6 milyon lira civarındayken, 6.5 milyon Suriye lirasına yükseldi. Bu ardışık krizlerle karşı karşıya olan rejim, ekonomi ve yaşam koşullarını iyileştirmek için Halk Meclisi ve Bakanlar Kurulu Ekonomi Komitesi'nden oluşan bir ortak komisyon kurdu ancak Halk Meclisi, ülkenin ekonomik gerçekliğini değiştirme konusunda aciz olduğunu kabul etmektedir.

Rejim hükümeti toplantılarının bir parçası olarak Tarım Bakanı Muhammed Hasan Kettan, İtalya'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Zirvesi sırasında Suudî meslektaşları Abdurrahman Fadli'ye, Suriyeli malların Suudî Arabistan'a girişi için kolaylıklar talep ettiğini ve rejime bağlı Suriye Arap Havayolları'nın Kraliyet Suudî yetkilileriyle yeniden uçuşları başlatma konusunda anlaşacağını ve Arap Suriye Havayolları'nın Riyad'daki ofislerini hazırlamaya başladığını duyurdu.

Yatırım sözleşmeleriyle ilgili olarak, rejim hükümetine bağlı Ulaştırma Bakanlığı, Şam Uluslararası Havalimanı'nı Beşar ve Esmâ Esed ile doğrudan ilişkili kişilere ait olan "Eloma" şirketiyle yatırım yapacağını açıkladı. Rejim, Kamu Havacılık Kurumu'nun hisselerinin %51'e ve yatırım yapacak olan şirketin hisselerinin %49'a sahip olmasını, şirketin tüm yolcu ve kargo hava taşımacılığıyla ilgili iş ve hizmetleri gerçekleştirmesini ve uçuşları düzenleyip gerekli hizmetleri sağlamasını ve yer hizmetlerini gerçekleştirmesini, Suriye'deki hassas kaynakları hâkimiyeti altına alma ve büyük getiri sağlama politikasını sürdürmeyi hedefliyor.

Muhaliflerin kontrolündeki bölgelerde, temel gıda maddelerinin fiyatları son altı ayda %48 arttı, bu da Türk lirasının değer kaybetmesi sonucu oldu ve Birleşmiş Milletler'e bağlı REACH

ekibi, temel gıda maddelerine minimum harcama oranınının 1600 Türk lirasından yaklaşık 2,700 Türk lirasına yükseldiğini belirtti.

Doğu Suriye bölgeleriyle ilgili olarak, YPG kontrol ettiği bölgelerde akaryakıt fiyatlarını artırdı, bu da akaryakıt istasyonlarının yeni bir fiyat belirlemeye kadar satış yapmasını durdurdu. Akaryakıt fiyatları, taşıtlar ve sanayi işleri için özel olarak kullanılan dizel yakıtı litre başına 425 Suriye lirasından, 525 Suriye lirasına yükseldi. Serbest dizel yakıtının litre başına 1,200 Suriye lirasından, 1,700 Suriye lirasına yükseldi ve evsel gaz tüpünün fiyatı 7,500 Suriye lirasından 10,000 Suriye lirasına yükseldi.

Diğer yandan, YPG Suriye'nin Haseke, Tel Temir bölgeleri ve kamplarını su kesintisi krizi nedeniyle felakete uğramış bölgeler olarak ilan etti. Haseke şehrinin içme suyu müdürlüğü, bazı insanların güvenli olmayan kaynaklardan bile kirli su alamadığını, bazılarının ihtiyaçlarını istismar ettiğini belirtti.

Kamışlı'da gıda satışları, Suriye lirasının daha fazla değer kaybetmesiyle 2022 Temmuz başından itibaren hacminin üçte birinden daha azına düştü. Bu durum şehir pazarındaki dükkân sahipleri tarafından belirtilmiştir. Hem tüketicilerin hem de perakende satıcıların gıda maddeleri satın alma talepleri %70'e kadar düşmüştür.